

Білет 8. Пытанне 1. Фарміраванне беларускай народнасці ў XIV–XVIII стст.: прыкметы народнасці, асаблівасці іх фарміравання ў беларусаў, паходжанне назвы "Белая Русь".

1. Прыкметы народнасці

Народнасць— гэта гістарычная супольнасць людзей, якая складалася на працягу часу і характарызуецца адзінствам паходжання, адзінай мовай, тэрыторыяй, матэрыяльнай і духоўнай культурай. Народнасць прыходзіць на змену племя і папярэднічае нацыі. Працэс фарміравання народнасці садзейнічае з'яўленню адзінай мовы, умацаванню дзяржаўнасці, фарміраванню адзінай самасвядомасці. У Еўропе працэс фарміравання народнасці пачаўся ў перыяд феадальнай раздробненасці. Фарміраванне беларускай народнасці пачалося напрыканцы XIII ст. і завяршылася ў канцы XVI ст. і праходзіла ва ўмовах аб'яднання беларускіх земляў у межах адзінай дзяржавы - Вялікага Княства Літоўскага.

Фарміраванне беларускай народнасці звязана найперш з засяленнем пэўнай тэрыторыі. У VIII-IX ст. на тэрыторыі Беларусі пасяліліся плямёны славян (дрыгавічы, крывічы, радзімічы), якія ў працэсе асіміляцыі (славянізацыі) балтаў заклалі асновы для фарміравання беларускай народнасці. Менавіта дрыгавічы, крывічы і радзімічы складаюць этнічную аснову беларускай народнасці, а Тураўскае і Полацкае княства, якія размяшчаліся на землях гэтых плямёнаў, сталі першымі формамі беларускай дзяржаўнасці.

Фарміраванню беларускай народнасці садзейнічала аб'яднанне беларускіх зямель і плямёнаў славян у адзінай дзяржаве – Вялікім Княстве Літоўскім. Цэнтралізацыя ўлады, адзіная сістэма кіравання, агульная сімволіка і манарх, а таксама фарміраванне адзінай заканадаўчай сістэмы - садзейнічалі развіццю эканамічных, гандлёвых і палітычных сувязей паміж рэгіёнамі краіны і іх далейшаму збліжэнню і кансалідацыі. Размяшчэнне беларускіх земляў у цэнтры ВКЛ таксама садзейнічалі захаванню тэрытарыяльнага адзінства беларускага этнасу.

Прыкметай фармавання беларускай народнасці стала з'яўленне асаблівасцяў беларускай мовы.. Старабеларуская мова з'яўлялася мовай афіцыйнага справаводства ВКЛ і сфарміравалася на аснове сярэднебеларускай (цэнтральна беларускай) групы гаворак. Асаблівасцю старабеларускай мовы з'яўлялася характэрнае дзеканне, цаканне, аканне, яканне і т.п.

На працягу XIV-XVI стст. таксама склаліся агульныя рысы ў гаспадарчай і духоўнай культуры. Асноўнымі заняткамі з'яўлялася земляробства, жывёлагадоўля і рамяство. Сяляне вырошчвалі жыта, пшаніцу, проса, авёс, грэчку, боб, гарох, каноплі, лён і іншыя культуры. Дапаможнымі заняткамі былі розныя промыслы: збіральніцтва, паляванне, бортніцтва, рыбалоўства. У XIV-XVI стст. атрымалі распаўсюджванне некаторыя віды промыслаў, больш за іншых звязаныя з працай на заказ або з рынкам:

дрэваапрацоўка, вытворчасць жалеза, поташу, шкла, смалы. Падобнымі былі прылады працы (саха, матыга, серп), а таксама жыллё, прадметы побыту, умовы жыцця.

2. Духоўная культура

У аснове духоўнай культуры беларускай народнасці ляжала вусная народная творчасць (фальклор). Найбольш распаўсюджанымі жанрамі фальклору былі песні, казкі, загадкі, афарызмы, прыказкі і прымаўкі. Адмысловую групу складалі абрадавыя і сямейна-абрадавыя песні і творы. У залежнасці ад змен у прыродзе і сельскагаспадарчай дзейнасці яны падзяляліся на вясновыя, летнія, восеньскія, зімовыя. Вельмі папулярныя ў народзе былі казкі, аснову якіх складаў сюжэт барацьбы добра са злом.

Шэраг асаблівасцей беларускай народнасці падкрэсліваўся ў музычных інструментах (гуслі, рог, труба, дуда), а таксама ў народных танцах. Мастацтва народа праяўлялася ў дойлідстве, ганчарнай справе, ткацтве, мастацкай разьбе, вышыўцы, пляценні. Адрозніваўся і традыцыйны беларускі жаночы і мужчынскі касцюм, якія былі ўпрыгожаны рознымі ўзорамі. Асабліва ярка і багата ўпрыгожваліся ручнікі (паясы), якія з'яўляліся найважнейшым элементам касцюма.

У сучасных гісторыкаў існуюць розныя тэорыі паходжання назвы "Белая Русь". Першая версія абвяшчае, што назва "Белая Русь" звязана з напрамкам бакоў свету і азначае ўсход. Другая версія сцвярджае, што назва звязана з тым, што беларусы насілі белае палатнянае адзенне, мелі светлыя валасы і белы колер твару. Трэцяя версія сцвярджае, што назва залежыць ад рэлігійнага веравызнання: праваслаўная вера - белая, чыстая вера, у адрозненне ад язычніцтва (Чорнай Русі). Чацвёртая версія сцвярджае, што назва "Белая Русь" узнікла з-за таго, што тэрыторыя Беларусі ніколі не была захоплена ні крыжакамі, ні татара-манголамі.

Такім чынам на працягу XIII-XVI стст. адбываўся працэс фарміравання беларускай народнасці, які прывёў да фарміравання адзінай тэрыторыі, матэрыяльнай і духоўнай культуры, старабеларускай мовы, а таксама аб'яднання ў рамках адзінай дзяржавы – Вялікага Княства Літоўскага.